

Archeologienota

Leuven – Parksite (Van Ostaijenpark)

Programma van maatregelen

Johan Claeys

2018

5 Administratieve gegevens

Projectcodes:	Bureaustudie: 2018C194
Betrokken actoren:	Johan Claeys (erkend archeoloog 2017/180): projectleider
Locatie:	Ten zuiden van het centrum van Leuven: percelen tussen de Paul van Ostaeijenlaan ten zuiden (ter hoogte van Paul van Ostaeijenpark) en de Erasme Ruelenslaan ten noorden (ter hoogte van huisnr. 127) Zie Verslag van Resultaten, Figuur 1
Lambert coördinaten	(bounding box coördinaten – Lambert 72) ZW: x = 173 525,24 m / y = 172 986,38 m NO: x = 173 686,38 m / y = 173 133,49 m
Kadastrale gegevens:	Leuven / Leuven 12 AFD / Heverlee 3 AFD/ Sectie E Perceelnrs. 16L3, 17W5, 17X5, 17Y5 Zie Verslag van Resultaten, Figuur 2
Oppervlakte van het terrein:	ca. 15.150 m ² (ca. 1,5 ha)

6 Programma van maatregelen

6.1 Aanleiding vooronderzoek

Het plangebied bestaat uit de aaneengesloten percelen 16L3, 17W5, 17X5 en 17Y5, die zich tussen de Erasme Ruelensvest en Paul van Ostaeijenlaan in Leuven bevinden. Het plangebied bevindt zich net ten zuiden van de historische stadskern. In het noordelijke deel, gekarteerd als (woon)gebied met culturele, historische en/of esthetische waarde, bevinden er zich twee hoofdgebouwen (het Guido Gezellehuis en het Brooshuis) en een garage. Het zuidelijke deel is ingekleurd als parkgebied, met het Paul van Ostaeijenpark in het westen en een speelterrein voor de Scouts Heverlee in het oosten.

De geplande werken bestaan uit de afbraak van het huidige Guido Gezellehuis, de nieuwbouw van een passiefhuis grotendeels overlappend met het Gezellehuis, de afbraak van de garageboxen op perceel 17Y5, de bouw van fietsenstallingen langs de noordwestzijde van het plangebied, het rooien en aanplanten van een aantal bomen en de heraanleg van de verhardingen, parkeerplaatsen en paden rondom de gebouwen. Het passiefhuis zal centraal onderkelderd worden over een oppervlakte van 300 m², terwijl er onder de rest van het ca. 1.250 m² grote passiefhuis een 'kruipkelder' aangelegd wordt voor de geothermische verwarming. In beide delen van het parkgebied zal daarnaast een Boorgat-Energie-Opslag-veld (zogenaamd BEO-veld) worden aangelegd. Hiervoor wordt het westelijke deel van het plangebied, over een maximale oppervlakte van 4.000 m², afgegraven tot op een diepte van 1,80 m onder het maaiveld. In het oostelijke deel van het plangebied, over een maximale oppervlakte van 1.250 m², wordt er afgegraven tot op een

diepte van 1,00 m onder het maaiveld. Vanaf die ontgravingsniveaus worden er vervolgens boorgaten gemaakt op ca. 6 m afstand van elkaar, die tientallen meters diep reiken.

Aangezien het plangebied zich deels binnen een woongebied en deels binnen een parkgebied bevindt, de volledige oppervlakte van het plangebied het criterium van 3.000 m² overschrijdt en de vergunningsplichtige bodemingrepen ruim 1.000 m² bedragen, moet de vergunningsaanvraag gepaard gaan met een bekrachtigde archeologienota.

6.2 Conclusies en advies bureauonderzoek

Op basis van het voorliggende bureauonderzoek kunnen een aantal uitspraken gedaan worden met betrekking tot de archeologische verwachtingen binnen het plangebied, waarvoor we graag verwijzen naar het Verslag van Resultaten (§ 2.4.3). Concluderend kan gesteld worden dat er onvoldoende gegevens zijn om de trefkans op het aantreffen van behoudenswaardige vindplaatsen tot en met de volle middeleeuwen in te schatten, terwijl er voor de periode vanaf de late middeleeuwen een lage trefkans geldt.

Voor het noordelijke deel van het plangebied wordt er geen archeologisch vervolgonderzoek vooropgesteld. Er is immers een grote overlap tussen de nieuwbouw en de naar verwachting reeds verstoorte zones. Bovendien zijn de eventueel niet-verstoorte zones verspreid en fragmentarisch, waardoor de te verwachten kenniswinst als erg klein mag ingeschat worden. Voor het zuidelijke deel van het plangebied, geklasseerd als parkzone, wordt wel een vervolgtraject uitgeschreven (zie verder). Er zijn geen aanwijzingen voor ingrijpende verstoringen in dit gebied en de geplande werkzaamheden die gepaard gaan met de aanleg van de BEO-velden hebben een aantoonbare, negatieve impact op de eventueel aanwezige archeologische sporen en restanten.

De meest geschikte volgende onderzoeksstap die antwoord kan bieden aan de in het Verslag van Resultaten (§ 2.1) en hieronder (§ 6.3) vooropgestelde onderzoeksvragen is een proefsleuvenonderzoek. Dit wordt verder beargumenteerd in § 6.4.

6.3 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Het uiteindelijke doel van het proefsleuvenonderzoek is een uitspraak te kunnen doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven. Een proefsleuvenonderzoek garandeert een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed, terwijl de spreiding van de werkputten een maximum aan kenniswinst kan opleveren.

Om het proefsleuvenonderzoek als geslaagd te beschouwen, moeten minstens de in het Verslag van Resultaten opgenomen onderzoeksvragen (§ 2.1) beantwoord kunnen worden. Aanvullend kunnen onderstaande onderzoeksvragen een leidraad vormen voor de interpretatie van de verzamelde data:

- *Zijn er sporen en/of vondsten aanwezig? Indien ja:*
 - *Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?*
 - *Wat is de bewaringstoestand van de sporen en/of vondsten?*
 - *Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?*
 - *Kunnen er verschillende periodes worden herkend binnen het spoor- en vondstensemble?*

- *Wat is de relatie tussen de sporen, de bodem en de geomorfologische situatie?*
- *Is er sprake van één sporenvlak, of bevinden er zich ook oudere (prehistorische) niveaus binnen de verstoringsdiepte? Zo ja, wat is de te volgen onderzoeksstrategie om deze oudere niveaus te documenteren?*
- *Indien er geen sporen aangetroffen worden: kan er een natuurlijke of menselijke oorzaak aangewezen worden voor de afwezigheid van een sporenvlak? Zo ja, welke?*
- *Is een vervolgonderzoek noodzakelijk en zo ja, in welke vorm / op welke oppervlakte?*

Het uitgevoerde proefsleuvenonderzoek kan als succesvol beschouwd worden, wanneer de hierboven vermelde onderzoeksvragen, alsook de onderzoeksvragen uit het bureauonderzoek, kunnen beantwoord worden en er uit de resultaten een conclusie kan getrokken worden op basis waarvan:

- a) *ofwel kan gerechtvaardigd worden waarom er geen verder archeologisch onderzoek nodig zal zijn binnen het plangebied.*
- b) *ofwel een vervolgtraject kan voorgelegd worden voor verder archeologisch onderzoek binnen het plangebied.*

6.4 Onderzoeksstrategie en –methode

De keuze van de methode voor verder vooronderzoek wordt gebaseerd op de volgende vier criteria:

- is het *mogelijk* deze methode toe te passen op dit terrein?
- is het *nuttig* deze methode toe te passen op dit terrein (levert het iets op)?
- is het overdreven *schadelijk* voor het bodemarchief deze methode toe te passen op dit terrein?
- is het *noodzakelijk* deze methode toe te passen op dit terrein (kosten-batenanalyse)?

Na het reeds uitvoeren van de bureaustudie bestaan de mogelijk nog in te zetten onderzoekstechnieken uit:

- ingrepen zonder ingreep in de bodem:
 - landschappelijk bodemonderzoek door middel van boringen
 - geofysisch onderzoek
 - veldkartering
 - verkennend archeologisch booronderzoek
 - waarderend archeologisch booronderzoek
- ingrepen met ingreep in de bodem:
 - proefsleuven
 - proefputten (in functie van steentijdsites)

Alle hierboven vermelde ingrepen kunnen uitgevoerd worden, maar keuzes dringen zich op. Zo zou er mogelijk extra gegevens ingezameld kunnen worden door middel van veldkartering, geofysisch onderzoek of een landschappelijk bodemonderzoek, maar het is onwaarschijnlijk dat deze onderzoekstechnieken de noodzakelijke informatie zouden opleveren om bovenstaande onderzoeksvragen naar behoren te kunnen beantwoorden. Door middel van een landschappelijk bodemonderzoek zouden eventueel ook voor archeologie kansloze zones kunnen afgebakend worden, maar uit het bureauonderzoek

blijkt dat er binnen het verder te onderzoeken gebied geen dergelijk grootschalige verstoringen verwacht moeten worden. Er zijn bovendien geen doorslaggevende argumenten om in deze fase een archeologisch booronderzoek te laten uitvoeren of proefputten te laten graven. Wel is het aangewezen om bij het verdere onderzoekstraject bijzondere aandacht te hebben voor de bodemopbouw en de mogelijke aanwezigheid van prehistorische niveaus binnen de te ontgraven diepte.

Er kan geconcludeerd worden dat een proefsleuvenonderzoek de logische volgende fase is binnen het archeologische onderzoekstraject. Ondanks het feit dat het hier een techniek met impact op de bodem betreft, is het de meest aangewezen onderzoekstechniek om, na het reeds uitgevoerd hebben van een bureauonderzoek, aanvullende kennis te vergaren over het landschappelijke en archeologische bodemarchief van het plangebied. Het uitvoeren van een proefsleuvenonderzoek zal de onderzoeker in staat stellen een antwoord te formuleren op de onderzoeksvragen die gepaard gaan met een archeologienota. Het bepalen van de noodzaak van eventuele verdere onderzoeksstappen zal afhankelijk zijn van de resultaten van het proefsleuvenonderzoek.

6.5 Onderzoekstechnieken

Het terrein dient voor aanvang van het archeologische veldwerk vrij toegankelijk te zijn voor de graafmachine. Dit betekent dat in het bijzonder in het oostelijke deel van het parkgedeelte (speelterrein Scouts Heverlee) van het plangebied de bestaande verharding en structuren verwijderd moeten zijn. Op dit ogenblik is dit deel van het terrein niet toegankelijk voor archeologisch veldwerk. Aangezien men het speelterrein zo lang mogelijk toegankelijk wil houden, wordt er op dit ogenblik geopteerd voor een archeologienota met uitgesteld traject.

Door te kiezen voor oost-west gerichte werkputten (1-8) wordt een ideale spreiding over het terrein verkregen. De inplanting van het proefsleuvenonderzoek wordt ter indicatie weergegeven in Figuren 1-3. De werkputten zijn telkens 2 m breed en hun respectievelijke lengte bedraagt: 1) 23 m; 2) 60 m; 3) en 4) 67 m; 5) tot en met 8) 27 m. Op die manier wordt een dekking van ruim 10 % van de totale oppervlakte van het te verstoren deel van het plangebied bereikt. De werkputten liggen ca. 12,5 m uit elkaar (middenpunt tot middenpunt) en op voldoende afstand van de perceelsranden om bewegingsvrijheid te garanderen voor de graafmachine. Waar nodig kan er in alle richtingen worden uitgebreid door middel van kijkvensters en/of volgsleuven om een dekking van 12,5 % te bekomen.

Het staat de uitvoerder vrij om het puttenplan aan te passen indien de realiteit in het veld dit vereist, zolang dit beargumenteert wordt in het verslag en er naar een optimale spreiding van de te onderzoeken oppervlakte gestreefd wordt.

Op basis van de landschappelijke karakteristieken kan gesteld worden dat het meer dan waarschijnlijk een site zonder complexe stratigrafie betreft, waarbij het documenteren van één vlak volstaat. De landschappelijke bodemopbouw wordt geregistreerd door middel van minstens één profielkolom per proefsleuf en, indien nodig, ter hoogte van anomalieën en overgangszones met bodemveranderingen. De profielkolommen worden bovendien zo ingepland dat een ideale ruimtelijke spreiding van het te onderzoeken terrein wordt beoogd.

Het onderzoek wordt uitgevoerd zoals beschreven in hoofdstuk 8.6.3. van de Code van Goede Praktijk (CGP) 2.0.

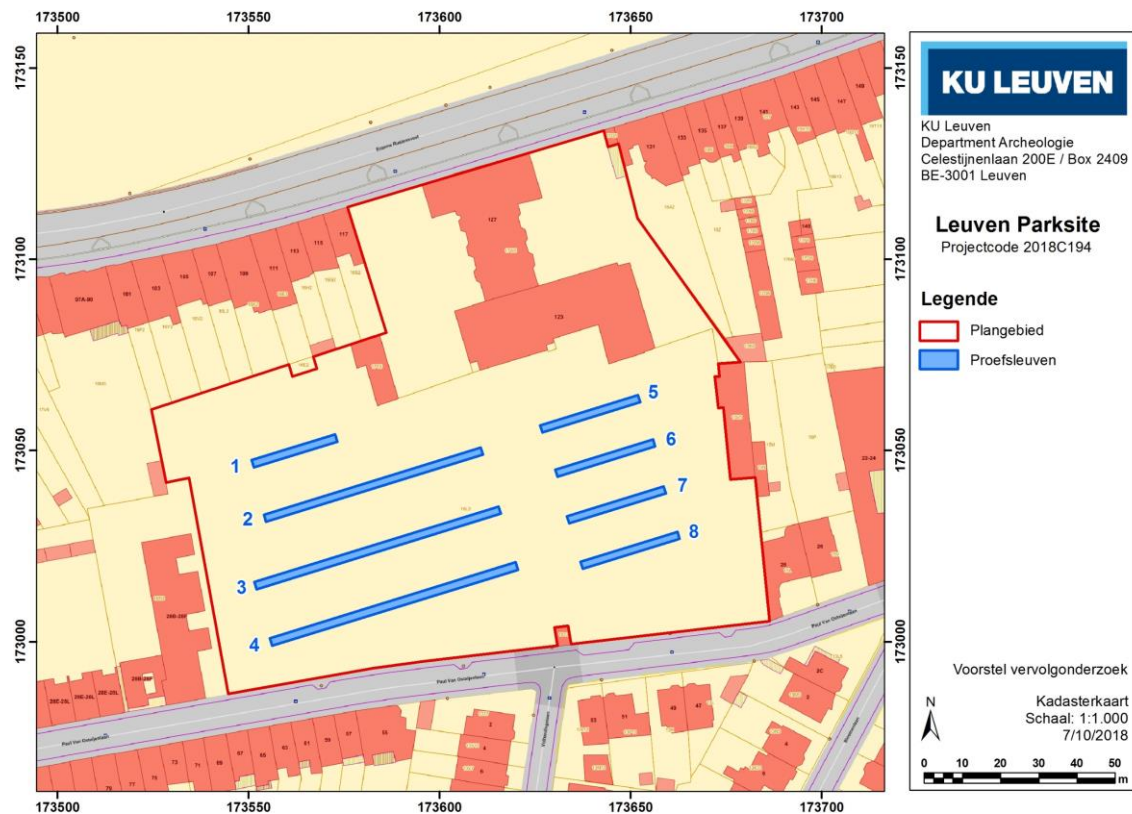
Lengte en coördinaten proefsleuven:

1	23 m	NW:	173 550,91 - 173 047,51
		NO:	173 572,67 - 173 054,20
2	60 m	NW:	173 554,05 – 173 015,63
		NO:	173 610,66 – 173 050,75
3	67 m	NW:	173 551,54 - 173 015,58
		NO:	173 615,47 - 173 035,36
4	67 m	NW:	173 555,56 – 173 000,86
		NO:	173 619,85 – 173 020,75
5	27 m	NW:	173 626,34 - 173 056,61
		NO:	173 652,00 - 173 064,42
6	27 m	NW:	173 630,22 - 173 045,12
		NO:	173 655,81 - 173 052,93
7	27 m	NW:	173 633,33 - 173 032,86
		NO:	173 658,54 - 173 040,67
8	27 m	NW:	173 637,01 - 173 020,86
		NO:	173 662,16 - 173 028,74

6.6 Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Het betreft hier een proefsleuvenonderzoek in uitgesteld traject. Vooraleer er kan overgegaan worden op een proefsleuvenonderzoek, moet het terrein vrij gemaakt zijn van bomen, bebouwing en andere obstakels die het graven van continue sleuven in de weg staan.

De profielkolommen onder het Van Ostaijenpark moeten tot 1,80 m onder het maaiveld aangelegd worden, waarbij er in de profielen bijzonder aandacht wordt geschonken aan de mogelijke aanwezigheid van oudere, prehistorische niveaus. Ook bij het aanleggen van het vlak moet er gelet worden op de eventuele aanwezigheid van vuursteenconcentraties boven of op het te verwachten sporenvlak.

Figuur 1. Inplanting van de proefsleuven ten opzichte van het Groot Referentie Bestand (© AGIV).

Figuur 2. Inplanting van de proefsleuven ten opzichte van orthofoto serie winter 2017 (© NGI).